आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि सम्बन्धित प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित स्थानीय सरकारबीच प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त थप रोयल्टी बाँडफाँटको सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई गरिएको सिफारिस

सिफारिस मितिः २०८२/०८/२४

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा २५० बमोजिम गठित राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगलाई राज्यमा उपलब्ध हुने प्राकृतिक एवम् वित्तीय स्रोतको संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार बीचमा समन्यायिक ढंगले परिचालन, बाँडफाँट र वितरण गर्नका लागि सिफारिस गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ। तीनै तहका सरकारले प्राकृतिक स्रोतको परिचालन वा विकासबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्नका लागि त्यस्तो लाभको निश्चित अंश रोयल्टी, सेवा वा वस्तुको रुपमा प्रभावित क्षेत्र र स्थानीय समुदायलाई वितरण गर्नुपर्ने संवैधानिक व्यवस्था समेत छ। सरकारका तीन तहबीच प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँटका लागि सिफारिस गर्ने, प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तय गरी सिफारिस गर्ने र प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा उठ्न सक्ने सम्भावित विवाद निवारण गर्न समन्वयात्मक रुपमा काम गर्न सुझाव दिने एवम् प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने जिम्मेवारी समेत आयोगको रहेको छ।

आयोगले सिफारिस गर्ने विभिन्न किसिमका वित्तीय हस्तान्तरणहरु मध्ये प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त हुने रोयल्टी बाँडफाँट पनि एक हो। विश्वका अधिकांश मुलुकहरूमा प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति, प्राकृतिक स्रोतहरुले ओगट्ने क्षेत्रफल, प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट पर्ने प्रभाव, प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्रभावित जनसंख्या जस्ता विषयहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त हुने रोयल्टी तहगत सरकारका बीच बाँडफाँट र वितरण गर्ने प्रचलन रहेको छ।

प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँट र वितरण गर्दा प्राकृतिक स्रोतमाथि राष्ट्रिय स्वामित्व कायम हुनुपर्ने, प्राकृतिक स्रोत उपलब्ध भएको स्थानका समुदायलाई सो स्रोतको परिचालनबाट बढी लाभ उपलब्ध गराउनुपर्ने तथा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट वातावरणीय जोखिमको व्यवस्थापनमा लाग्ने लागतको विवेकपूर्ण बाँडफाँट गरिनुपर्ने हुन्छ। आयोगले प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको सिफारिस गर्दा दिगो विकासको सिद्धान्त (Principle of Sustainable Development), पूर्वसावधानीको सिद्धान्त (Precautionary Principle), सार्वजनिक विश्वासको सिद्धान्त (Public Trust Doctrine), प्रदूषकले दायित्व बहन गर्ने सिद्धान्त (Polluter's Pay Principle), प्राकृतिक स्रोत माथिको सार्वभौम अधिकारको सिद्धान्त (Principle of Sovereignty Over Natural Resources) र लाभको समन्यायिक बाँडफाँटको सिद्धान्त (Principle of Equitable Sharing of Benefit) का मर्मलाई आत्मसात गरेको छ।

प्राकृतिक स्रोत माथिको सार्वभौम अधिकार मुलुकभरिको हुने र सोही मान्यताका आधारमा प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त लाभको हिस्सा मुलुकभर बाँडफाँट र वितरण गर्नु पर्दछ भन्ने आम धारणा रहेको पाइन्छ। सोही अनुसार प्राकृतिक स्रोतको परिचालन र बाँडफाँट सम्बन्धी विद्यमान संवैधानिक तथा कानूनी प्रावधान अनुरुप आयोगले प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त हुने रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी सिफारिस गरेको छ। यसै सन्दर्भमा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ७ को उपदफा (२) मा पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको ५० प्रतिशत हिस्सा नेपाल सरकारलाई, २५ प्रतिशत हिस्सा सम्बन्धित प्रदेशलाई र २५ प्रतिशत हिस्सा सम्बन्धित स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्था भए अनुरूप पर्वतारोहण, विद्युत र खानी तथा खनिज पदार्थबाट प्राप्त भएको रोयल्टी सम्बन्धित प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीय सरकारबीच बाँडफाँट गर्ने आधार र हिस्सा निर्धारण गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएको छ।

२. संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

२.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानले प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण, सम्वर्द्धन, उपयोग, परिचालन, बाँडफाँट तथा यसबाट प्राप्त हुने प्रतिफलको न्यायोचित वितरणको सुनिश्चितताको लागि निम्नबमोजिम व्यवस्था गरेको छ:

२.१.१ प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, सम्वर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति

नेपालको संविधानको भाग ४ मा राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व अन्तर्गत धारा ५१ (छ) मा प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण, सम्वर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीतिहरूको व्यवस्था गरिएको छ। जस अनुसार राष्ट्रिय हित अनुकूल तथा अन्तरपुस्ता समन्यायको मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, सम्वर्द्धन र वातावरण अनुकूल दिगो रूपमा उपयोग गर्ने र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता र अग्राधिकार दिदै प्राप्त प्रतिफलहरूको न्यायोचित वितरण गर्ने नीति राज्यले लिएको छ।

जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिँदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने, नवीकरणीय ऊर्जाको उत्पादन तथा विकास गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने तथा ऊर्जाको समुचित प्रयोग गर्ने, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण र नदीको व्यवस्थापन गर्दै दिगो र भरपर्दो सिंचाइको विकास गर्ने नीति समेत राज्यले अवलम्बन गरेको छ।

जनसाधारणमा वातावरणीय स्वच्छता सम्बन्धी चेतना बढाई औद्योगिक एवम् भौतिक विकासबाट वातावरणमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्दै वन, वन्यजन्तु, पंक्षी, वनस्पति तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्वर्द्धन र दिगो उपयोग गर्ने, वातावरणीय सन्तुलनका लागि आवश्यक भूभागमा वन क्षेत्र कायम राख्ने, प्रकृति, वातावरण वा जैविक विविधतामाथि नकारात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा

नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव निर्मूल वा न्यून गर्न उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने, वातावरण प्रदूषण गर्नेले सो बापत दायित्व ब्यहोर्नुपर्ने तथा वातावरण संरक्षणमा पूर्वसावधानी र पूर्वसूचित सहमति जस्ता पर्यावरणीय दिगो विकासका सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने र प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्वसूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवम् पुनर्स्थापना गर्ने नीति राज्यले अवलम्बन गर्ने समेत उल्लेख छ।

२.१.२ प्राकृतिक स्रोत सम्बन्धी आर्थिक अधिकार

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले प्राकृतिक स्रोतको प्रयोग वा विकासबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरणको व्यवस्था गर्नु पर्ने र त्यस्तो लाभको निश्चित अंश रोयल्टी, सेवा वा वस्तुको रूपमा परियोजना प्रभावित क्षेत्र र स्थानीय समुदायलाई कानून बमोजिम वितरण गर्नु पर्ने व्यवस्था छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले प्राकृतिक स्रोतको उपयोग गर्दा स्थानीय समुदायले लगानी गर्न चाहेमा लगानीको प्रकृति र आकारको आधारमा कानून बमोजिमको अंश लगानी गर्न प्राथमिकता दिनु पर्ने व्यवस्था समेत रहेको छ।

२.१.३ प्राकृतिक स्रोत सम्बन्धी राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको भूमिका

संविधानको धारा २५१ मा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ। जस अनुसार प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारणको आधार तयार गरी सिफारिस गर्ने, प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा स्थानीय सरकारहरूबीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न सुझाव दिने र प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्ने भूमिका आयोगको रहेको छ।

२.१.४ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको अधिकार

नेपालको संविधानको अनुसूची-९ मा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचीमा राखिएको छ।

२.२ कानूनी व्यवस्था

प्राकृतिक स्रोतको परिचालन तथा बाँडफाँट सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको कानूनी व्यवस्था रहेको छ:

२.२.१ राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४

आयोगले प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र उपयोगका विषयमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारलाई आवश्यक सुझाव दिने लगायतका व्यवस्था यस ऐनले गरेको छ।

२.२.२ अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

यस ऐनले प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट सम्बन्धमा देहाय बमोजिम व्यवस्था गरेको छ:

(१) **दफा ७ को उपदफा (१)**: नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय तहबीच संघीय कानून बमोजिम प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट गर्न नेपाल सरकारले एक संघीय विभाज्य कोष खडा गरी त्यस्तो रोयल्टीबाट प्राप्त रकम सो कोषमा जम्मा गर्नेछ ।

(२) **दफा ७ को उपदफा (२)**: दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा रहेको रोयल्टीको बाँडफाँट नेपाल सरकारले अनुसूची-४ बमोजिम वार्षिक रूपमा गर्नेछ ।

(३) **दफा ७ को उपदफा (३)**: दफा ७ को उपदफा (२) बमोजिम बाँडफाँट भएको रकम मध्ये नेपाल सरकारले प्राप्त गर्ने रकम संघीय सञ्चित कोषमा, प्रदेशले प्राप्त गर्ने रकम सम्बन्धित प्रदेश सञ्चित कोषमा र स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने रकम सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा हुने गरी उपलब्ध गराइनेछ ।

(४) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची-४:

प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीको बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	रोयल्टी शीर्षक	नेपाल सरकार	सम्बन्धित प्रदेश	सम्बन्धित स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	वन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत	५०	२५	२५

(५) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची-४ को द्रष्टव्य १: नेपाल सरकारले आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने प्रदेश तथा स्थानीय तह (सम्बन्धित स्थानीय तह, जिल्ला समन्वय समिति) लाई त्यसरी प्रभावित भएको अनुपातमा समन्यायिक रुपमा प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीको बाँडफाँट तथा वितरण गर्नेछ ।

३. प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँटका आधार

प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गर्दा आयोगले लिएका आधारहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्:

क) प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट गर्दा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची-४ अनुरूप प्रभावित सम्वन्धित प्रदेश र स्थानीय तहलाई प्रभावका आधारमा समन्यायिक रुपमा रोयल्टी बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई रोयल्टी

बाँडफाँटको मुख्य आधारको रुपमा लिइएको छ। प्राकृतिक स्रोत रहेका स्थानलाई विशेष प्राथमिकतामा राखी रोयल्टी बाँडफाँट गरिएको छ। परिचालित प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति रहेको मुख्य क्षेत्र (Main Location), मुख्य क्षेत्रसँग जोडिएको प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्रभावित क्षेत्र (Affected Area) र परिचालित प्राकृतिक स्रोतबाट प्रभावित जनसंख्या (Affected Population) लाई प्रमुख आधार मानी सो अनुरूप सम्बन्धित प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीय तहका लागि रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गरिएको छ।

ख) प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँटका लागि आयोगबाट गरिएका अध्ययन, सरोकारवाला निकायहरु (उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, पर्यटन विभाग, विद्युत विकास विभाग, वन तथा भू-संरक्षण विभाग, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, खानी तथा भूगर्भ विभाग, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष, नेपाल पर्वतारोहण संघ लगायत) का पदाधिकारी एवम् प्रतिनिधिका साथै सातवटै प्रदेश सरकार र केही स्थानीय सरकारहरुसँग समेत प्राकृतिक स्रोतको परिचालन एवम् रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा छलफल एवम् अन्तरक्रिया मार्फत राय सुझाव संकलन गरी प्राप्त सुझावहरूलाई समेत समेटिएको छ।

ग) परिचालित प्राकृतिक स्रोत अवस्थित स्थानको तथ्याङ्क एवम् अन्य आवश्यक विवरण समेत अद्यावधिक गरी रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा सिफारिस गरिएको छ।

४. प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट सिफारिसमा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कको स्रोत

प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त भएको रोयल्टीको हिस्सा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्दा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कको स्रोतको विवरण यसप्रकार रहेको छ।

<table>
<tr><th>सूचक/तथ्याङ्क</th><th>स्रोत</th><th>प्रयोग</th></tr>
<tr><td>भौगोलिक अवस्थिति</td><td>नापी विभाग र सम्बन्धित विभागहरु।</td><td rowspan="6">सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकार।</td></tr>
<tr><td>क्षेत्रफल</td><td>• नेपाल राजपत्र
• नापी विभाग र सम्बन्धित विभागहरु
• गाउँपालिका नगरपालिका तथा विशेष संरक्षित क्षेत्रको संख्या तथा सीमा निर्धारण आयोगको प्रतिवेदन</td></tr>
<tr><td>जनसंख्या</td><td>राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय।</td></tr>
<tr><td>हिमालचुली र सोको आधार शिविर रहेको स्थान</td><td>पर्यटन विभाग।</td></tr>
<tr><td>विद्युत गृह रहेको स्थान र प्रभावित क्षेत्र</td><td>विद्युत विकास विभाग, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगबाट गरिएको अध्ययन।</td></tr>
</table>

सूचक/तथ्याङ्क	स्रोत	प्रयोग
खानी तथा खनिजको अनुमति पत्र लागायतका तथ्याङ्क	खानी तथा भूगर्भ विभाग।	

५. प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट गर्न लिइएका आधार र ढाँचा तथा सोको व्याख्या एवम् विश्लेषण

नेपाल सरकारले आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई त्यसरी प्रभावित भएको अनुपातमा समन्यायिक रुपमा प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीको अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची-४ बमोजिम बाँडफाँट तथा वितरण गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। रोयल्टी शीर्षकबाट संघीय विभाज्य कोषमा संकलन भएको रोयल्टी बाँडफाँट सिफारिस गर्न लिइएका आधार र ढाँचा तथा सोको व्याख्या तथा विश्लेषण यस प्रकार छः

५.१ पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट

पर्यटन ऐन, २०३५ ले पर्वतारोहणलाई नेपाली हिमश्रृङ्खलाको कुनै निश्चित चुलीमा पुग्ने उद्देश्य लिई कुनै दलले त्यस्तो चुलीको आरोहण गर्ने कार्य भनी परिभाषित गरेको छ। पर्वतारोहण गर्न अनुमति प्राप्त गर्ने पर्वतारोही दलले बुझाउनु पर्ने तोकिएको उचाईको हिमालचुलीका लागि तोकिएको सलामी रकमलाई पर्वतारोहण रोयल्टी मानिएको छ। नेपाल सरकारले ४६२ वटा हिमालचुलीहरू आरोहणका लागि खुला गरेको अवस्थामा हिमालचुलीबाट आरोहण गरे वापतको रोयल्टी पर्यटन विभाग र नेपाल पर्वतारोहण संघबाट संकलन भएको छ।

पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँट गर्दा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई त्यसरी प्रभावित भएको अनुपातमा समन्यायिक रुपमा बाँडफाँट तथा वितरण गरिने व्यवस्था भए बमोजिम प्रभावित क्षेत्रका प्रदेश तथा स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा निर्धारण गर्न बिभिन्न सूचकहरू निर्माण गरिएको र ती सूचकहरूले बहन गर्ने भारको आधारमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूले प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा सिफारिस गरिएको छ।

पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँटका लागि सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूले प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा निर्धारण गर्न लिइएका आधारहरू र तिनका लागि दिइएको भार एवम् व्याख्या यस प्रकार रहेको छः

क्र.सं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (जम्मा भार प्रतिशतमा)
क.	भौगोलिक अवस्थिति		४०%
	१. हिमालचुली रहेको स्थानीय तह	६०%	

क.सं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (जम्मा भार प्रतिशतमा)
	२. हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तह	४०%	
ख.	आधार शिविर रहेको स्थानीय तह		१० %
ग.	प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल १. हिमालचुली रहेको स्थानीय तह २. हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तह	 ६०% ४०%	२५ %
घ.	प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या १. हिमालचुली रहेको स्थानीय तह २. हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तह	 ६०% ४०%	२५%
		जम्मा	१००%

१. भौगोलिक अवस्थिति

हिमालचुली रहेको स्थानीय तह र हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तहलाई समेटी पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारणका लागि एउटा मुख्य आधारको रुपमा भौगोलिक अवस्थितिलाई लिइएको छ। भौगोलिक अवस्थितिलाई एकमुष्ट रुपमा ४० प्रतिशत भार दिई सो भारलाई शत प्रतिशत मानी हिमालचुली रहेको स्थानीय तहलाई ६० प्रतिशत भार र सो स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तहहरूलाई ४० प्रतिशत भार दिई मापन गरिएको छ। भौगोलिक अवस्थितिलाई विशेष महत्त्व दिई हिमालचुली रहेको स्थानीय तहलाई अधिक भार दिइएको छ।

२. आधार शिविर रहेको स्थानीय तह

पर्यटन ऐन, २०३५ ले सम्बन्धित पर्वत आरोहण गर्न प्रयोगमा ल्याइने मालसामान, खाद्य सामग्री, औषधी आदि राखी अग्रीम शिविरलाई आवश्यक पर्ने त्यस्ता मालसामान आपूर्ति गर्न वा पर्वतारोहण सम्बन्धी कुराको निर्देशन दिन खडा गरिएको पर्वतारोहण सम्बन्धी खास प्रविधि विना पुग्न सकिने सवभन्दा तल्लो उचाईमा रहेको शिविरलाई आधार शिविर भनी परिभाषित गरेको छ। हिमालचुली एक वा सो भन्दा बढी स्थानीय तहहरुमा फैलिने भए तापनि पर्वतारोहण गर्ने क्रममा आधार शिविर रहेको स्थानीय तहमा आरोहण सम्बन्धी विभिन्न क्रियाकलापहरू हुने र सोबाट उक्त तहमा वातावरणीय, मानवीय, सामाजिक लगायतका असर पर्ने हुँदा आधार शिविर रहेको स्थानीय

तहलाई एक सूचकको रुपमा लिइएको छ। र, पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गर्दा आधार शिविरलाई १० प्रतिशत भार दिइएको छ।

३. प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल

हिमालचुली रहेको स्थानीय तह र हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तहहरूलाई पर्वतारोहणबाट प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ। पर्वतारोहणबाट प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफलका लागि हिमालचुली रहेको सम्बन्धित तहलाई मुख्य प्रभाव क्षेत्र मानी सो स्थानीय तहको क्षेत्रफललाई मुख्य आधारको रुपमा लिई बढी भार दिइएको छ। त्यस्तै, हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका अन्य स्थानीय तहहरूलाई कम प्रभावित क्षेत्र मानी सोही बमोजिम भार प्रदान गरिएको छ। यसै प्रयोजनार्थ पर्वतारोहणबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गर्दा प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफललाई २५ प्रतिशत भार दिइएको छ। जसको ६० प्रतिशत हिमालचुली रहेको स्थानीय तह र ४० प्रतिशत हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तहहरूको क्षेत्रफलको अनुपातका आधारमा भार प्रदान गरिएको छ।

४. प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या

हिमालचुली आरोहणको क्रममा सो आरोहण सम्बन्धी क्रियाकलापबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावका कारण त्यहाँ अवस्थित जनसंख्या प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित हुने गर्दछ। प्रभावित क्षेत्रको प्रभाव मूल्याङ्कनका आधारमा हिमालचुली रहेको तहलाई नै मुख्य प्रभावित क्षेत्र मानी सो तहमा रहेको जनसंख्यालाई बढी प्रभावित र सो तहसँग जोडिएका वरिपरिका स्थानीय तहहरूलाई कम प्रभावित क्षेत्रको रूपमा कायम गरिएको छ। यस प्रयोजनका लागि प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्यालाई एउटा आधार मानी २५ प्रतिशत भार दिइएको छ। उक्त भारलाई शत प्रतिशत मानी सो को ६० प्रतिशत हिमालचुली रहेको स्थानीय तह र ४० प्रतिशत हिमालचुली रहेको स्थानीय तहसँग जोडिएका स्थानीय तहहरूको जनसंख्याको अनुपातका आधारमा भार प्रदान गरिएको छ।

५.२ विद्युतबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट

नेपालको संविधानमा जलविद्युतलाई तीनै तहको साझा अधिकार सूचीका साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अलग अलग अधिकार सूचीमा समेत राखिएको छ। विद्युत ऐन, २०४९ मा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले जलविद्युतको व्यापारिक उत्पादन शुरु गरेपछि नेपाल सरकारलाई रोयल्टी बुझाउनु पर्ने व्यवस्था रहेको छ भने विद्युत विकास विभागबाट उक्त रोयल्टी संकलन हुँदै आइरहेको छ।

विद्युतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गर्न विद्युत आयोजनाको भौगोलिक अवस्थिति, प्रभावित स्थानीय तहको क्षेत्रफल र जनसंख्यालाई मुख्य सूचकहरुको रुपमा लिइएको छ। विद्युत रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारणका लागि लिइएका आधारहरू र तिनका लागि दिइएको भार एवम् व्याख्या देहाय बमोजिम रहेको छ :

क्र.सं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (जम्मा भार प्रतिशतमा)
१.	भौगोलिक अवस्थिति क. मुख्य क्षेत्र (विद्युतका संरचनाहरू रहेको क्षेत्र) ख. प्रभावित क्षेत्र (आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र) ग. वरिपरिको क्षेत्र (आयोजनास्थल वरपरको उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्र)	 ५०% ३०% २०%	५०%
२.	प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल क. मुख्य क्षेत्र (विद्युतका संरचनाहरू रहेको क्षेत्र) ख. प्रभावित क्षेत्र (आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र) ग. वरिपरिको क्षेत्र (आयोजनास्थल वरपरको उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्र)	 ५०% ३०% २०%	२५%
३.	प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या क. मुख्य क्षेत्र (विद्युतका संरचनाहरू रहेको क्षेत्र) ख. प्रभावित क्षेत्र (आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र) ग. वरिपरिको क्षेत्र (आयोजनास्थल वरपरको उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्र)	 ५०% ३०% २०%	२५%
जम्मा			१००%

नोटः माथि उल्लेखित क्षेत्र कायम गर्दा सम्बन्धित स्थानीय तहको वडाहरुको आधारमा गरिएको छ।

१. भौगोलिक अवस्थिति

भौगोलिक अवस्थितिभित्र आयोजनाको सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधारहरु, सुख्खा क्षेत्र र तल्लो एवम् उपल्लो तटीय क्षेत्र पर्दछ। विद्युत आयोजना निर्माणबाट उपल्लो तटीय क्षेत्रमा बाँधको कारण घरजग्गा डुवानमा परी स्थानीयवासीहरु विस्थापित हुने अवस्था समेत सिर्जना हुन्छ भने बाँध तथा इन्टेकदेखि टेलरेससम्मको क्षेत्रमा जनताले युगौंदेखि प्रयोग गरिरहेको पानीको स्रोत घट्न गई सुख्खा क्षेत्रमा वृद्धि, बालीनालीको उत्पादनमा ह्रास, पानी घट्ट माछापालन तथा तरकारी खेती जस्ता जीविकोपार्जनका गतिविधिबाट विस्थापन हुन सक्ने समस्याको सामना गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन सक्दछ। विद्युतका भौतिक संरचनाहरु निर्माण गर्दा, खोलाको बहावलाई परिवर्तन गर्दा आयोजना क्षेत्रभित्र पर्यावरणमा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्ने गरेको पाइन्छ। तसर्थ विद्युत आयोजनाबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट गर्दा अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण रहेको भौगोलिक अवस्थितिलाई ५० प्रतिशत भार दिई त्यसलाई शत प्रतिशत मानी त्यसको उपसूचकको रुपमा मुख्य क्षेत्रलाई ५० प्रतिशत, प्रभावित क्षेत्रलाई ३० प्रतिशत र वरिपरिको क्षेत्रलाई २० प्रतिशत भार दिई हिस्सा निर्धारण गरिएको छ। भौगोलिक अवस्थिति अन्तर्गतका उपसूचकहरुको व्याख्या देहाय बमोजिम रहेको छः

(क) **मुख्य क्षेत्र:** मुख्य क्षेत्रमा जलविद्युत आयोजनाका भौतिक संरचनाहरु निर्माण भएका स्थानीय तहका सम्बन्धित वडाहरु पर्दछन्। जलाशययुक्त आयोजना तथा पिकिङ्ग रन अफ द रिभर (Peaking Run of the River) आयोजना र रन अफ द रिभर (Run of the River) आयोजनाको प्रकृतिका आधारमा मुख्य क्षेत्र देहाय बमोजिम राखिएको छ:

(अ) **जलाशययुक्त आयोजना तथा पिकिङ्ग रन अफ द रिभर आयोजना:** जलाशयले छोएका सम्पूर्ण वडाहरु तथा विद्युत गृहमा पानी लैजानका लागि बनेका भौतिक संरचनाहरु (बाँध, इन्टेक, डिस्याण्डिङ्ग वेसिन, नहर, पाईप वा सुरुङ्ग), विद्युत गृह र टेलरेस (Tailrace) ले छोएका सम्पूर्ण वडाहरुलाई मुख्य क्षेत्रको रुपमा लिइएको छ।

(आ) **रन अफ द रिभर आयोजना:** विद्युत गृहमा पानी लैजानका लागि बनेका भौतिक संरचनाहरु (ईन्टेक, डिस्याण्डिङ्ग वेसिन, नहर, पाइप वा सुरुङ्ग), विद्युत गृह र टेलरेसले छोएका सम्पूर्ण वडाहरुलाई मुख्य क्षेत्रको रुपमा लिइएको छ।

(ख) **प्रभावित क्षेत्र:** प्रभावित क्षेत्र भित्र आयोजनाका कारण नदी वा खोलाको प्राकृतिक वहाव घट्न गई सुख्खा क्षेत्र सिर्जना हुन सक्ने स्थानीयतहका सम्बन्धित वडाहरु पर्दछन्। यस किसिमका प्रभावित क्षेत्रमा एकै वेसिन (जुन खोला वा नदीबाट आयोजनाको लागि पानी लिई विद्युत उत्पादन पश्चात् सोही खोला वा नदीमा पानी मिसाइएको हुन्छ) र अन्तरवेसीन (एक खोला वा नदीबाट आयोजनाको लागि पानी लिई विद्युत उत्पादन पश्चात् अर्को खोला वा नदीमा पानी मिसाइएको हुन्छ) आयोजनाका हकमा देहाय बमोजिमको आधार लिई मापन गरिएको छ।

(अ) एकै वेसीन प्रकृतिका जलविद्युत आयोजनाका सम्बन्धमा बाँधदेखि विद्युत गृहसम्म नदीका वारी र पारी किनारामा जोडिने वडाहरु प्रभावित क्षेत्र (सुख्खा क्षेत्र) को रुपमा गणना गरिएको छ।

(आ) अन्तरवेसीन प्रकृतिका जलविद्युत आयोजनाको हकमा बाँधदेखि तल सो भन्दा ठुलो नदी जोडिने स्थानसम्मका नदीका वारी र पारी किनाराका वडाहरु प्रभावित क्षेत्र (सुख्खा क्षेत्र) को रुपमा लिइएको छ।

(ग) **वरिपरिका क्षेत्र (उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्र):** वरिपरिको क्षेत्र भित्र आयोजनाको सम्बन्धित नदी किनारामा मुख्य क्षेत्रसँग जोडिएको उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रलाई लिइएको छ।

(अ) उपल्लो तटीय क्षेत्रमा जलाशययुक्त आयोजना तथा पिकिङ्ग रन अफ द रिभर आयोजनाका हकमा जलाशयले छोएका वडाहरुसँग जोडिने नदी किनारका वारीपारीका वडाहरुलाई लिइएको छ।

(आ) तल्लो तटीय क्षेत्रमा आयोजनाको टेलरेस भन्दा पारिपट्टिको वडा र टेलरेसले छोएको भन्दा तल्लो वडालाई लिइएको छ।

२. **प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल**

विद्युत आयोजनाको निर्माण तथा संचालन हुँदा उक्त आयोजनाले पारेको प्रभाव स्थानीय तहको निश्चित भूगोलको क्षेत्रफलमा रहेको बस्ती, कृषिजन्य भूमि र वातावरणमा पर्ने भएको हुँदा स्थानीय तहको क्षेत्रफलको आधारमा विद्युतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट गर्दा समन्यायिक हुने देखिन्छ। आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्रफलको तथ्याङ्क लिंदा स्थानीय तहको वडालाई प्रभावित मानिएको हुँदा प्रभाव आधारको मूल्याङ्कन बढी स्पष्ट र वस्तुनिष्ट हुने अपेक्षा गरिएको छ। यस सूचकको लागि प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने प्रयोजनार्थ प्रभावित स्थानीय तहको क्षेत्रफललाई २५ प्रतिशत भार दिई त्यसलाई शत प्रतिशत मानी त्यसको उपसूचकको रुपमा मुख्य क्षेत्रलाई ५० प्रतिशत, प्रभावित क्षेत्रलाई ३० प्रतिशत र वरिपरिको क्षेत्रलाई २० प्रतिशत भार दिई क्षेत्रफलको अनुपातको आधारमा हिस्सा निर्धारण गरिएको छ।

३. **प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या**

जलविद्युत आयोजनाको भौतिक, आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय प्रभावबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सम्बन्धित स्थानीय तहका जनताहरु प्रभावित भएका हुन्छन्। सोबाट कति जनसंख्या प्रभावित भएका हुन् त्यसको आधारमा प्रभावको मूल्याङ्कन गरी रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट गर्न उपयुक्त हुने हुँदा प्रभावित तहको वडाको जनसंख्यालाई २५ प्रतिशत भार दिई त्यसलाई शत प्रतिशत मानी त्यसको उपसूचकको रुपमा मुख्य क्षेत्रलाई ५० प्रतिशत, प्रभावित क्षेत्रलाई ३० प्रतिशत र वरिपरिको क्षेत्रलाई २० प्रतिशत भार दिई जनसंख्याको अनुपातको आधारमा हिस्सा निर्धारण गरिएको छ।

५.३ खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट

खानी तथा खनीज पदार्थ ऐन, २०४२ मा जमिनको सतह वा भूगर्भ भित्र पाइने पेट्रोलियम र ग्याँस पदार्थ बाहेक कुनै निश्चित भौतिक गुण तथा तत्त्वको रासायनिक समिश्रणयुक्त अप्राङ्गारिक पदार्थलाई खनिज पदार्थ भनी परिभाषित गरिएको छ। उक्त ऐनले भौगर्भिक प्रक्रियाबाट बनेको ठोस पदार्थलाई मात्र खनिजको वर्गमा राखेको छ। त्यसैगरी नेपालभित्र निजी वा सरकारी स्वामित्वमा रहेको जुनसुकै जमीनको सतह वा भूगर्भभित्र रहेको वा पाइएको सम्पूर्ण खनिज पदार्थ नेपाल सरकारको सम्पत्ति हुने र अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज पदार्थको प्रकार, गुणस्तर र परिमाणको आधारमा तोकिएको दरमा रोयल्टी बुझाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ।

नेपालमा खनिज पदार्थका सम्बन्धमा सरकारी तथा निजी दुवै स्तरबाट खोजतलास, उत्खनन्, उत्पादन, शुद्धीकरण, प्रशोधन, ढुवानी, संचय वा बिक्री वितरण गर्ने कार्य हुँदै आएको छ।

खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँट गर्दा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची-४ बमोजिम आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई त्यसरी प्रभावित भएको अनुपातमा समन्यायिक रुपमा नेपाल सरकारले रोयल्टी बाँडफाँट तथा वितरण गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम प्रभावित क्षेत्रका प्रदेश तथा स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा

निर्धारण गर्न विभिन्न सूचकहरु तयार गरिएको छ। ती सूचकहरुलाई प्रदान गरिएको भारको आधारमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय तहले खानी तथा खनिजबाट प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा सिफारिस गरिएको छ।

खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारणका लागि लिइएका आधारहरू र तिनका लागि दिइएको भार एवम् व्याख्या यसप्रकार रहेको छ:

क्र.सं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (जम्मा भार प्रतिशतमा)
क.	भौगोलिक अवस्थिति १. खानी उत्खनन् क्षेत्र रहेको स्थानीय तह (Quarry Area) २. खानी उत्खननका लागि अनुमति दिईएको खनिज क्षेत्र (Lease Area)	 ६०% ४०%	५०%
ख.	प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल (Affected Area)		३०%
ग.	प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या (Affected Population)		२०%
जम्मा			१००%

१. भौगोलिक अवस्थिति

खानी तथा खनिजबाट प्राप्त हुने रोयल्टी बाँडफाँट गर्दा खनिज क्षेत्रको भौगोलिक अवस्थितिलाई प्रमुख आधारको रुपमा लिई यसलाई ५० प्रतिशत भार दिइएको छ। खानी तथा भूगर्भ विभागबाट खानी उत्खनन् अनुमतिपत्र उपलब्ध गराउँदा खनिज पदार्थ उत्खनन् कार्य गर्नका लागि खनिज क्षेत्रको चार किल्ला छुट्याइएको हुन्छ। अनुमतिपत्रमा खानी सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य गर्नको लागि अनुमति प्रदान गरिएको खनिज क्षेत्र (Lease Area) र सो भित्र खनिज पदार्थ उत्खनन् गर्नका लागि उत्खनन् क्षेत्र (Quarry Area) तोकिएको हुन्छ। उत्खनन् क्षेत्र (Quarry Area) बाट खनिज पदार्थ उत्खनन् गर्ने कार्य गर्दा सो क्षेत्रमा त्यसको प्रभाव बढी पर्ने हुँदा भौगोलिक अवस्थितिलाई दिईएको ५० प्रतिशत भारलाई शत प्रतिशत मानी सो मध्ये ६० प्रतिशत भार खनिज पदार्थ उत्खनन् गर्नका लागि तोकिएको उत्खनन् क्षेत्रलाई प्रदान गरिएको छ। त्यसैगरी उत्खनन् अनुमति प्रदान भएको खनिज क्षेत्रमा सो खनिज पदार्थ उत्खनन् अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने व्यक्तिले भोग चलन गर्ने र त्यस क्षेत्रमा रहेको खनिज पदार्थ अन्य व्यक्ति वा संस्थाले उत्खनन् गर्न नपाउने हुँदा त्यहाँबाट प्राप्त हुने प्रतिफलबाट सम्बन्धित स्थानीय तह वञ्चित हुने भएकोले खनिज उत्खनन् अनुमति दिइएको खनिज क्षेत्र (Lease Area) को अवस्थितिलाई पनि आधार लिइएको छ। तर, उत्खनन् अनुमति दिइएको सम्पूर्ण खनिज क्षेत्र (Lease Area) मा उत्खनन् कार्य नहुने र सोको प्रभाव समेत कम हुने भएकोले यसलाई ४० प्रतिशत भार प्रदान गरिएको छ।

२. प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफल

खानी तथा भूगर्भ विभागले खानी उत्खनन् अनुमतिपत्र प्रदान गर्दा चार किल्ला तोकेर खनिज पदार्थको उत्खनन् अनुमति दिएको हुन्छ। अनुमति दिइएको खनिज क्षेत्र (Lease Area) मा पर्ने सम्बन्धित स्थानीय तहको क्षेत्रको अनुपातलाई प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफलको रुपमा लिइएको छ। खनिज पदार्थ उत्खनन् गर्नका लागि तोकिएको उत्खनन् क्षेत्र (Quarry Area) अनुमति प्रदान गरिएको खनिज क्षेत्र भित्र पर्ने भएकोले खनिज क्षेत्र (Lease Area) को क्षेत्रफललाई मात्र सूचकमा राखिएको छ। तसर्थ खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गर्दा प्रभावित क्षेत्रको क्षेत्रफलको अनुपातलाई ३० प्रतिशत भार दिई गणना गरिएको छ।

३. प्रभावित जनसंख्या

खानी तथा खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्यबाट प्रभावित हुने सम्बन्धित स्थानीय तहको जनसंख्यालाई एउटा सूचकको रुपमा लिई खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण गरिएको छ। प्रभावित जनसंख्याको मूल्याङ्कन गर्दा उत्खनन् अनुमति दिइएको खनिज क्षेत्र (Lease Area) रहेको स्थानीय तहको वडाको जनसंख्याको अनुपातलाई आधार लिईएको छ। यस प्रयोजनका लागि कूल भार मध्येमा प्रभावित जनसंख्यालाई २० प्रतिशत भार दिई मूल्याङ्कन गरिएको छ।

६. प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट सिफारिस

सम्बन्धित प्राकृतिक स्रोत परिचालनमा जिम्मेवार स्रोतगत निकायहरुले प्राकृतिक स्रोत परिचालनबाट प्राप्त हुने रोयल्टी संकलन गरी महालेखा नियन्त्रक कार्यालयले व्यवस्थापन गरेको संघीय विभाज्य कोषमा दाखिला गरेका हुन्छन्। सो विवरणका आधारमा आयोगको बाँडफाँट सिफारिस बमोजिमको रोयल्टीको हिस्साबाट निर्धारित रकम नेपाल सरकारको निर्णयानुसार महालेखा नियन्त्रक कार्यालयबाट सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको सञ्चित कोषमा जम्मा हुने गर्दछ।

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार आयोगले विस्तृत आधार र ढाँचा तय गरी सम्बन्धित प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित स्थानीय तहलाई प्रभावको अनुपातमा रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा सिफारिस गर्दछ।

सम्बन्धित प्रदेश तथा सम्बन्धित स्थानीय सरकारहरुलाई आयोगबाट सिफारिस गरिएको रोयल्टीको हिस्साका आधारमा रोयल्टी वितरण गर्ने समयमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को वास्तविक संकलित रोयल्टीले सम्बन्धित प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सालाई गुणन (हिस्सा × संकलित रोयल्टी = बाँडफाँट गरिने रोयल्टी) गरी हुन आउने रकम सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई नेपाल सरकारले वितरण गर्नुपर्नेछ।

द्रष्टव्य:

१. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टीबाट संघीय विभाज्य कोषमा जम्मा भएको कूल रोयल्टी मध्ये कानून बमोजिम ५० प्रतिशत रकमको हिस्सा स्वत: नेपाल सरकारलाई जाने हुँदा बाँकी २५ प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशले प्राप्त गर्ने रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट अनुसूची-१ मा र २५ प्रतिशत सम्बन्धित स्थानीय सरकारले प्राप्त गर्ने गरी रोयल्टीको हिस्सा बाँडफाँट अनुसूची-२ मा समावेश गरिएको छ।

२. सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई आयोगबाट सिफारिस गरिएको रोयल्टीको हिस्साका आधारमा रोयल्टी वितरण गर्ने समयमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को वास्तविक संकलित रोयल्टीले सम्बन्धित प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको हिस्सालाई गुणन (हिस्सा × संकलित रोयल्टी = बाँडफाँट गरिने रोयल्टी) गरी वास्तविक रोयल्टी सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँट एवम् वितरण गर्नुपर्नेछ।

****

अनुसूची-१:

सम्बन्धित प्रदेश सरकारलाई आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त थप रोयल्टीको बाँडफाँटको हिस्सा

क) पर्वतारोहण

हिमचुलीको क्र.सं.	हिमचुलीको नाम	प्रदेश	रोयल्टीको हिस्सा
१	Changla (6563m)	कर्णाली प्रदेश	०.९०८२३
१	Changla (6563m)	सुदूरपश्चिम प्रदेश	०.०९१७७
२	Dolma Khang (6332)	कोशी प्रदेश	०.०८६४९
२	Dolma Khang (6332)	बागमती प्रदेश	०.९१३५१
३	Kwangde (6086m)	कोशी प्रदेश	०.८९३५८
३	Kwangde (6086m)	बागमती प्रदेश	०.१०६४२
४	Sharphu IV (6433m)	कोशी प्रदेश	१.०००००

ख) विद्युत्

आयोजनाको क्र सं	आयोजनाको नाम	क्षमता (मेगावाट)	प्रदेश	रोयल्टीको हिस्सा
१	Bhim Khola small	४.९६	गण्डकी	१.००००
२	Hewa Khola A	१४.९	कोशी	१.००००
३	Karuwa Seti HPP	३२	गण्डकी	१.००००
४	Lankhuwa Khola	५	कोशी	१.००००
५	Seti Nadi	२५	गण्डकी	१.००००
६	Super Hewa HPP	६	कोशी	१.००००
७	Tinau Khola HPP	१.०२४	लुम्बिनी	१.००००
८	Upper Lohore SHP	४	कर्णाली	१.००००
९	Upper Piluwa Khola 2	४.७२	कोशी	१.००००
१०	Upper Richet Khola SHP	२	गण्डकी	१.००००

ग) खानी तथा खनिज

खानीको क्र.सं.	उत्खनन अनुमतिपत्र	कम्पनी/व्यक्ति	खनिज पदार्थ	प्रदेश	रोयल्टीको हिस्सा
१	११९/०६४/६५	कंचन क्वेरिज प्रा.,लि.	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
२	१२/०८०/८१	दन्तकाली क्वेरिज प्रा.लि	चुनढुङ्गा	कोशी प्रदेश	१.०००००
३	१२५/०७४/७५	वि.एस.सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
४	१४६/०६९/७०	विपिन एण्ड अभि खनिज उद्योग	टुर्मालिन	कर्णाली प्रदेश	१.०००००
५	१५३/०६६/६७	नेपाल माइनिंग कम्पनी प्रा.लि	पत्थर कोइला	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
६	१५५/०७८/७९	सांग्रिला मिनरल्स प्रा.लि	खरी	सुदूरपश्चिम प्रदेश	१.०००००
७	२६/०६९/७०	उदयपुर मिनरल टेक प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	कोशी प्रदेश	१.०००००
८	२९/०७२/७३	सत्यवती खानी उत्खनन प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
९	३३/०७२/७३	नेपाल शालिमार सिमेन्ट प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	बागमती प्रदेश	१.०००००

खानीको क्र.सं.	उत्खनन अनुमतिपत्र	कम्पनी/व्यक्ति	खनिज पदार्थ	प्रदेश	रोयल्टीको हिस्सा
१०	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	कर्णाली प्रदेश	०.३६१५५
१०	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	०.६३८४५
११	४/०७३/७४	सर्वोत्तम सिमेन्ट प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
१२	४/०७६/७७	पाल्पा कोल प्रा.लि	पत्थर कोइला	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
१३	४/०८०/८१	सुपरसन् इनोभेसन प्रा.लि	चुनढुङ्गा	लुम्बिनी प्रदेश	१.०००००
१४	५२/०७५/७६	मेगा माइन्स एण्ड मिनरल्स प्रा.लि	चुनढुङ्गा	बाग्मती प्रदेश	१.०००००
१५	६७/०८१/८२	प्राईम रिसोर्सेज प्रा.लि	काओलिन	बाग्मती प्रदेश	१.०००००
१६	६९/०८०/८१	प्राईम रिसोर्सेज प्रा.लि	रेडक्ले	गण्डकी प्रदेश	१.०००००

अनुसूची-२:

सम्बन्धित स्थानीय सरकारलाई आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट प्राप्त थप रोयल्टीको बाँडफाँटको हिस्सा

क) पर्वतारोहण

हिमचुलीको क्र सं	हिमचुलीको नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको कोड	रोयल्टीको हिस्सा
१	Changla (6563m)	हुम्ला	चंखेली गाउँपालिका	६०३०१	०.०९७१८
१	Changla (6563m)	हुम्ला	खार्पुनाथ गाउँपालिका	६०३०२	०.६४०००
१	Changla (6563m)	हुम्ला	सिमकोट गाउँपालिका	६०३०३	०.०९४५१
१	Changla (6563m)	हुम्ला	सर्केगाड गाउँपालिका	६०३०५	०.०७६५४
१	Changla (6563m)	बाजुरा	हिमाली गाउँपालिका	७०१०१	०.०९१७७
२	Dolma Khang (6332)	सोलुखुम्बु	खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका	१०३०१	०.०८६४९
२	Dolma Khang (6332)	दोलखा	गौरीशंकर गाउँपालिका	३०१०१	०.६४०००
२	Dolma Khang (6332)	दोलखा	बिगु गाउँपालिका	३०१०२	०.०६३९३
२	Dolma Khang (6332)	दोलखा	कालिन्चोक गाउँपालिका	३०१०३	०.०५२८१
२	Dolma Khang (6332)	दोलखा	बैतेधर गाउँपालिका	३०१०४	०.०४७७९
२	Dolma Khang (6332)	दोलखा	जिरी नगरपालिका	३०१०५	०.०५०२७
२	Dolma Khang (6332)	रामेछाप	उमाकुण्ड गाउँपालिका	३१००१	०.०५८७१
३	Kwangde (6086m)	संखुवासभा	मकालु गाउँपालिका	१०२०२	०.०६६९५
३	Kwangde (6086m)	सोलुखुम्बु	खुम्बु पासाङल्हामु गाउँपालिका	१०३०१	०.६४०००
३	Kwangde (6086m)	सोलुखुम्बु	माहाकुलुङ गाउँपालिका	१०३०२	०.०५११२
३	Kwangde (6086m)	सोलुखुम्बु	सोताङ गाउँपालिका	१०३०३	०.०३४१४
३	Kwangde (6086m)	सोलुखुम्बु	माप्य दुधकोशी गाउँपालिका	१०३०४	०.०३९२८
३	Kwangde (6086m)	सोलुखुम्बु	सोलुदुधकुण्ड नगरपालिका	१०३०७	०.०६२०९
३	Kwangde (6086m)	दोलखा	गौरिशंकर गाउँपालिका	३०१०१	०.०५५९४
३	Kwangde (6086m)	रामेछाप	उमाकुण्ड गाउँपालिका	३१००१	०.०५०४८

हिमचुलीको क्र सं	हिमचुलीको नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको कोड	रोयल्टीको हिस्सा
४	Sharphu IV (6433m)	ताप्लेजुङ	फाक्तालुङ गाउँपालिका	१०१०१	०.६४०००
४	Sharphu IV (6433m)	ताप्लेजुङ्ग	मिक्वाखोला गाउँपालिका	१०१०२	०.०७८८२
४	Sharphu IV (6433m)	ताप्लेजुङ्ग	फुङलिङ्ग नगरपालिका	१०१०६	०.०९६९८
४	Sharphu IV (6433m)	ताप्लेजुङ्ग	सिरिजंघा गाउँपलिका	१०१०८	०.०९१७६
४	Sharphu IV (6433m)	संखुवासभा	भोटखोला गाउँपालिका	१०२०१	०.०९२४४

ख) विद्युत्

आयोजनाको क्र सं	आयोजनाको नाम	क्षमता (मेगावाट)	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको कोड	रोयल्टीको हिस्सा
१	Bhim Khola small	४.९६	बागलुङ	बडिगाड गाउँपालिका	४११०७	१.०००००
२	Hewa Khola A	१४.९	पाँचथर	हिलिहाङ्ग गाउँपालिका	१०९०२	०.३७८४६
२	Hewa Khola A	१४.९	पाँचथर	फालेलुङ्ग गाउँपालिका	१०९०३	०.१२१५४
२	Hewa Khola A	१४.९	पाँचथर	फिदिम नगरपालिका	१०९०४	०.५००००
३	Karuwa Seti HPP	३२	कास्की	माछापुच्छ्रे गाउँपालिका	४०५०२	१.०००००
४	Lankhuwa Khola	५	संखुवासभा	चिचिला गाउँपालिका	१०२०४	०.०८८६२
४	Lankhuwa Khola	५	संखुवासभा	सभापोखरी गाउँपालिका	१०२०५	०.९११३८
५	Seti Nadi	२५	कास्की	माछापुच्छ्रे गाउँपालिका	४०५०२	०.७४८४०
५	Seti Nadi	२५	कास्की	पोखरा महानगरपालिका	४०५०४	०.२५१६०
६	Super Hewa HPP	६	संखुवासभा	पाँचखपन नगरपालिका	१०२०७	०.३७५००
६	Super Hewa HPP	६	संखुवासभा	चैनपुर नगरपालिका	१०२०८	०.६२५००
७	Tinau Khola HPP	१.०२४	पाल्पा	तिनाउ गाउँपालिका	५०६०८	०.५९८५७
७	Tinau Khola HPP	१.०२४	रुपन्देही	बुटवल उपमहानगरपालिका	५०८०२	०.४०१४३
८	Upper Lohore SHP	४	दैलेख	नौमुले गाउँपालिका	६०६०१	१.०००००
९	Upper Piluwa Khola 2	४.७२	संखुवासभा	चैनपुर नगरपालिका	१०२०८	०.६२५००
९	Upper Piluwa Khola 2	४.७२	संखुवासभा	मादी नगरपालिका	१०२०९	०.३७५००
१०	Upper Richet Khola SHP	२	गोरखा	धार्चे गाउँपालिका	४०१०४	०.३७५००
१०	Upper Richet Khola SHP	२	गोरखा	आरुघाट गाउँपालिका	४०१०५	०.६२५००

ग) खानी तथा खनिज

खानी क्र.सं.	उत्खनन अनुमतिपत्र	कम्पनी/व्यक्ति	खनिज पदार्थ	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको कोड	रोयल्टीको हिस्सा
१	१५३/०६६/६७	नेपाल माइनिंग कम्पनी प्रा.लि	पत्थर कोइला	पाल्पा	माथागढी गाउँपालिका	५०६०९	१.०००००
२	४/०७६/७७	पाल्पा कोल प्रा.लि	पत्थर कोइला	पाल्पा	पुर्वखोला गाउँपालिका	५०६०२	०.६५६९६
२	४/०७६/७७	पाल्पा कोल प्रा.लि	पत्थर कोइला	पाल्पा	माथागढी गाउँपालिका	५०६०९	०.३४३०५
३	६७/०८१/८२	प्राईम रिसोर्सेज प्रा.लि	काओलिन	मकवानपुर	थाहा नगरपालिका	३१२०२	१.०००००

खानी क्र.सं.	उत्खनन अनुमतिपत्र	कम्पनी/व्यक्ति	खनिज पदार्थ	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको कोड	रोयल्टीको हिस्सा
४	१२५/०७४/७५	वि.एस.सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	पाल्पा	तिनाउ गाउँपालिका	५०६०८	०.२५७४०
४	१२५/०७४/७५	वि.एस.सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	पाल्पा	माथागढी गाउँपालिका	५०६०९	०.७४२६०
५	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	सल्यान	कालिमाटी गाउँपालिका	६०९०८	०.१४०७५
५	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	सल्यान	त्रिवेणी गाउँपालिका	६०९०९	०.२२०८०
५	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	दाङ	बबई गाउँपालिका	५१००५	०.५४९१४
५	३६/०६१/६२	दाङ्ग सिमेन्ट ई. प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	दाङ	शान्तिनगर गाउँपालिका	५१००४	०.०८९३१
६	१२/०८०/८१	दन्तकाली क्वेरिज प्रा.लि	चुनढुङ्गा	धनकुटा	सहिदभुमी गाउँपालिका	१०७०५	१.०००००
७	११९/०६४/६५	कंचन क्वेरिज प्रा.,लि.	चुनढुङ्गा	पाल्पा	तिनाउ गाउँपालिका	५०६०८	१.०००००
८	५२/०७५/७६	मेगा माइन्स एण्ड मिनरल्स प्रा.लि	चुनढुङ्गा	धादिङ	बेनीघाट रोराङ्ग गाउँपालिका	३०४०९	१.०००००
९	३३/०७२/७३	नेपाल शालिमार सिमेन्ट प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	मकवानपुर	भिमफेदी गाउँपालिका	३१२०७	१.०००००
१०	४/०७३/७४	सर्वोत्तम सिमेन्ट प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	गुल्मी	छत्रकोट गाउँपालिका	५०४११	०.३५५८६
१०	४/०७३/७४	सर्वोत्तम सिमेन्ट प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	पाल्पा	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	५०६०७	०.६४४१४
११	२९/०७२/७३	सत्यवती खानी उत्खनन प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	पाल्पा	तिनाउ गाउँपालिका	५०६०८	१.०००००
१२	४/०८०/८१	सुपरसन् इनोभेसन प्रा.लि	चुनढुङ्गा	रोल्पा	रुन्टीगढी गाउँपालिका	५०२०८	१.०००००
१३	२६/०६९/७०	उदयपुर मिनरल टेक प्रा.लि.	चुनढुङ्गा	उदयपुर	कटारी नगरपालिका	११४०७	१.०००००
१४	६९/०८०/८१	प्राईम रिसोर्सेज प्रा.लि	रेडक्ले	गोरखा	पालुङ्गटार नगरपालिका	४०१०८	१.०००००
१५	१५५/०७८/७९	सांग्रिला मिनरल्स प्रा.लि	खरी	बैतडी	डीलासैनी गाउँपालिका	७०४०१	०.७१२२०
१५	१५५/०७८/७९	सांग्रिला मिनरल्स प्रा.लि	खरी	बैतडी	पुर्चौडी नगरपालिका	७०४०३	०.२८७८०
१६	१४६/०६९/७०	विपिन एण्ड अभि खनिज उद्योग	टुर्मालिन	जाजरकोट	जुनीचाँदे गाउँपालिका	६०७०३	१.०००००